

TEMPLERS I HOSPITALERS A CATALUNYA
DOCUMENTS CONSERVATS
A L'ARXIU CAPITULAR DE LA CATEDRAL DE BARCELONA

ANA PÉREZ CASTILLO
Institució Milà i Fontanals
(CSIC, Barcelona)

SUMARI

1. Pergamins de la sèrie Gran Priorat.- 2. Llibre Ier de Privilegis.- 3.
Còdex 124.- 4. Còdex 149.

L'Arxiu Capitular de la Catedral de Barcelona guarda entre els seus fons alguns documents pertanyents a l'Orde del Temple i a l'Orde de l'Hospital de Sant Joan de Jerusalem. La seva procedència és, ara per ara, desconeguda i el seu ingrés no sembla uniforme en el temps.

Es poden distingir entre aquesta documentació, els pergamins integrats en la sèrie Gran Priorat de Catalunya, i els llibres titulats: Llibre Ier de Privilegis, *Articuli contra Fratres Ordinis Militiae Templi i Liber inquisitionis contra singulares personas Militiae Templi in diocesi CaesarAugustae factae*.

1. PERGAMINS DE LA SÈRIE GRAN PRIORAT

La sèrie menor Gran Priorat de Catalunya, 1-14-000, consta de 192 pergamins guardats en carpetes que conserven la classificació en armaris i

"Anuario de Estudios Medievales", 28 (1998)

sacs de l'Arxiu del Gran Priorat de Catalunya de l'Orde de l'Hospital, dipositat a l'Arxiu de la Corona d'Aragó.

—De l'armari 2	Susterris	Sac Maria	7 pergamins
		Sac Sant Josep	3 "
—De l'armari 3	Cervera	Sac A	12 "
		Sac B	20 "
		Sac C	11 "
		Sac D	13 "
		Extra Sacs	2 "
—Ex armari 3			3 "
—De l'armari 11	Gardeny	Sac J	1 "
		Sac N	2 "
		Sac P	5 "
—De l'armari 12	Cases antigues	Sac L	5 "
		Sac M	6 "
		Sac O	15 "
—De l'armari 14	Corbins	Sac F	10 "
		Sac G	8 "
—De l'armari 14	Corbins		1 "
—Ex armari 14:			1 "
—De l'armari 15	L'Espluga de Francolí	Sac A	4 "
—De l'armari 17	Vilafranca	Sac Q	12 "
		Sac T	2 "
		Sac V	2 "

—De l'armari 19	Torres de Segre	Sac N	12 "
—De l'armari 20	Selma	Sac M	4 "
—De l'armari 23	Comuns	Sac A	2 "
		Sac B	4 "
—De l'armari 28	Testaments	Sac A	7 "
		Sac B	14 "
		Sac C	4 "

El document més antic correspon a l'any 1093 i el més modern és de 1595. Als inventaris de l'Arxiu, anteriors a la darrera instal·lació, es trobaven a l'Arxiu de Mitja Escala en les carpetes 1A-2-(25) i B2-5.

Una vegada fetes les pertinents comprovacions a l'Arxiu de la Corona d'Aragó, efectivament consten com desapareguts tots aquests pergamins del fons del Gran Priorat de Catalunya, als inventaris del Sr. Madurell del retorn de documents a l'ACA després de la guerra del 36.

2. LLIBRE IER DE PRIVILEGIS

És un volum de 440 mm. x 330 mm. amb coberta de fusta folrada de cuir treballat amb dibuixos en dues greques que delimiten els quatre costats de la coberta i una greca interior de sis costats, amb cinc tatxes i les restes de deu claus, cinc i cinc, a on anaven les tanques del llibre, que han desaparegut. Porta una etiqueta de paper enganxada amb el següent títol: Llibre Ier de Privilegis, amb un número 3 afegit d'una altra mà i escrit directament a la pell: ex Arm. 10.

La coberta posterior té la mateixa distribució, però ha perdut les dues tatxes inferiors.

El llom, sense gaire pell, deixa veure el cosit amb cordill fi i gruixut i les restes del pegament. Es de color marron fosc i està en molt mal estat de conservació.

El primer foli s'intitula: Taula del present Llibre General y ocupa tres folis sense numerar. El tamany del foli és de 415 mm. x 285 mm. i la

caixa d'escriptura, de 350 mm. x 200 mm. Es poden distingir dues mans d'escriptura. Segueixen dos folis en blanc i sense numerar.

Venen a continuació noranta folis numerats, amb els documents en pergami o en paper enganxats a ells i amb els registres corresponents des del foli 1 al foli 87. Els folis 88, 89 i 90, que contenen documents, no tenen registre. El foli 77 no hi és, però està present a l'índex, encara que té el mateix registre que el foli 78.

A partir del foli 82, la mà i la tinta dels registres i les de l'índex són diferents.

Els documents originals conservats en pergami són 38 i els conservats en paper, 12. Els trasllats en pergami són 29 i en paper, 13.

La major part dels noranta-quatre documents es refereixen a privilegis concedits pels comtes i reis de Catalunya-Aragó i els reis d'Espanya a l'Orde del Temple i a l'Orde de l'Hospital des de 1150 a 1695.

Segueix un foli en blanc, sense numerar i, a continuació tretze folis, també sense numerar que comencen així:

"Tots los actes de vall kalendats y mensionats estan recondits y custodits en lo Armari sete mes alt entrant a la Primera Instantia del Real Archiu a ma esquerra sobre lo qual hi ha una lenca de pergami clavada ab vuyt tatxas en la qual hi ha un scrit que diu: Instrumenta facientia pro negotiis Hospitalis sancti Joannis Hierosolomitani et ordinis Templi quondam et ordinis etiam beatae Mariae de Muntesia".

Aquests tretze folis contenen els registres de documents dels llocs que segueixen:

- pel Priorat de Catalunya: 16 doc.
- per Gardeny, una de les quatre cambres priorals: 2
- per Casas antigues, una de les quatre cambres priorals: 6
- per Barberà, una de les quatre cambres priorals: 12
- per Corbins, una de les quatre cambres priorals: 4
- per Susterris i Siscar: 1
- per Cervera i l'Ametlla: 1
- per Barbens: 2
- per Termens: 3
- per Tortosa: 3
- per Granyena: 1
- per Torres de Segre: 2
- per l'Espluga de Francolí: 1
- per Selma: 2

- per Aiguaviva: 3
- per Sant Llorenç de les Arenes: 1
- per Castelló d'Empúries: 1
- per la Castellania d'Amposta: 20
- per Montsó: 18
- per Conesa: 1
- per Cantavella: 2
- per Ulldecona: 1
- per Barbastre: 1
- per Ambel: 1
- per Alfambra: 1
- per Horta: 2
- per Ascó i Miravet: 1
- per Sant Miquel de Foces: 1
- per Torre Ribera: 1
- per la religió en comú: 97

Finalitza el volum amb 8 folis en blanc, sense numerar.

Aquest volum pertany també, com és evident per la seva signatura, al fons del Gran Priorat de Catalunya, custodiat a l'ACA. En aquest arxiu es conserva una "Rubrica del llibre nº 1 del Armari 10 intitulat Privilegis...", de 1693, que arriba fins al foli 87, la qual cosa indica que els documents dels folis 88 al 90, que no tenen regest, es van afegir posteriorment a la confecció d'aquest quadern de rúbriques.

3. CÒDEX 124

El còdex 124 A porta el títol: *Articuli contra Fratres Ordinis Militiae Templi, 22 februarii anni 1310. Illerdae, a canonico Bernardo de Podio delegato a Clemente V. Al llom, Ms 1719 - Fol.*

La coberta, de pergamí, inclou, a la seva part interior, la lletra del papa Climent V a tots els eclesiàstics del regne d'Aragó en la que els fa saber que Berard de Puigbastó, canonge de Rieti i capellà seu, s'encarregarà de la inquisició al regne d'Aragó contra algunes persones y frares del Temple. Signada a Tolosa el 30 de desembre de 1308. A la seva part exterior, al davant, subscriuen el bisbe Ponç, de Lleida, Pierre de Saint-Georges, prior d'Amargues, Joan de Borgonya, sagristà de Mallorca i Berard de Puigbastó, canonge de Rieti.

El volum està format per quaranta-quatre folis en paper, numerats i que comença: "Isti sunt articuli super quibus inquiretur contra fratres ordinis Militiae Templi, tanquam contra singulares multipliciter infamatos et vehementer suspectos super contentis in eisdem articulis et maximo scandalo contra eos super hiis existente".

Les mides del quadern són de 320 mm. x 230 mm. Del foli 39 al 44 en blanc, però anul·lats.

Joaquín Lorenzo Villanueva, en su Viage literario a las iglesias de España, v. 5, inclou els registres de diversos documents relacionats amb els Templers que va trobar a l'Arxiu Reial d'Aragó i, entre d'altres, està la referència a la inquisició en las terres de Lleida, de 1310.

El **còdex 124 B** està format per sis folis numerats, amb coberta de pergamí i la signatura de Ms 1719 - Fol. Les mides del quadern són de 340 mm. x 240 mm.

Està datat l'1 de maig de 1310 i comença: "Isti sunt articuli super quibus inquiretur contra fratres ordinis Militiae Templi tanquam contra singulares multipliciter infamatos et vehementer suspectos super contentis in eisdem articulis et maximo scandalo contra eos super hiis existente. Articuli contra singulares personas ordinis Milicie Templi (...) Hec est copia ciusdam instrumenti publici editum seu citationem factam contra Templarios Pampilone".

En la coberta del pergamí, en la part exterior davantera, subscriuen Pere Roger de Pinells, vicari general del bisbe de Pamplona, Pierre de Saint-Georges, prior d'Aimargues i Joan de Borgonya, sagristà de Mallorca.

Heinrich Finke, en *Papsttum und Untergang del Templerordens*, II b., Münster 1907, p. 377-379, localitza aquest dos volums a l'Arxiu del Bisbat.

4. CÒDEX 149

El **còdex 149**, datat entre 1309 i 1310, està format per seixanta-dos folis, un segon component amb els folis 63 al 70, un tercer de dos folis 1 i 2, i un quart amb els folis de l'1 al 6, tots numerats.

La coberta, de pergamí, de la mateixa forma que el còdex 124 A, inclou, a la seva part interior, la lletra del papa Climent V a tots els eclesiàstics del regne d'Aragó en la que els fa saber que Berard de Puigbastó, canonge de Rieti i capellà seu, s'encarregarà de la inquisició al

regne d'Aragó contra algunes persones y frares del Temple. Signada a Tolosa el 30 de desembre de 1308. A la part anterior es llegeix: *Extravagantium* i a la posterior: *Iste est liber inquisitionis facte contra singulares personas ordinis Milicie Templi in diocesis Cesarauguste*. En la coberta posterior interior està la signatura Ms 1746 - Fol.

El volum està cosit i comença: "*Ista est inquisitio contra singulares personas facta in diocesi Cesarauguste*". La part final, és a dir els folis 1 al 6 contenen les citacions contra Templers del bisbat de Vic. Les mides exteriors són 380 mm. x 240 mm. i les mides dels folis 320 mm. x 230 mm.

Cap de tots dos còdex apareixen a l'inventari de Caresmar ni en qualsevol altre inventari de l'Arxiu Capitular anterior a la "Guía del Archivo-Biblioteca Capitular de la Santa Iglesia Catedral de Barcelona, del canonge Oliveras, de 1949.

RÉSUMÉ

L'abondante documentation de l'"Arxiu del Gran Priorat de Catalunya", gardée aux Archives de la Couronne d'Aragon (Barcelone), a subit plusieurs vicissitudes au long des siècles. Dans cet article on attire l'attention sur l'existence de 192 parchemins, un livre de privilèges et deux livres d'inquisitions contre les Templiers, tous eux se trouvant à l'Archive Capitulaire de la Cathédrale de Barcelone.

SUMMARY

The great number of records belonging to the "Arxiu del Gran Priorat de Catalunya", kept in the Archiv of the Crown of Aragon (Barcelona), has suffered a lot of changes of fortune all along the centuries. This article calls the attention about 192 parchments, a book of Privileges and two books on inquisitions against Templars that have at last been localized in the Capitular Archiv of the Barcelona Cathedral.